

'Lovage – začin i lekovita biljka'

Автор(и): проф. д-р Стойка Машева, ИЗК "Марица" Пловдив; доц. д-р Цветанка Динчева, ИЗК "Марица" в
Пловдив

Дата: 24.06.2021 Брой: 6/2021



Devesilj (Levisticum officinale Koch), poznat i kao selim, leušan, levušćan, rusalin, gaji se u našoj zemlji kao začinska i lekovita biljka. Kao začinska kultura rasprostranjen je u Severnoj Bugarskoj. Koriste se svi delovi biljke - listovi, stabljike, koren, seme. Sveži listovi i peteljke su bogati etarskim uljima, vitaminima, mineralnim solima i drugim komponentama. Za upotrebu kao začin, listovi se suše i čuvaju u papirnim kesama ili zamrzavaju u polietilenskim kesama. Zamrznuti listovi duže zadržavaju specifičan miris devesilja. Ulje se ekstrahuje iz korena i listova biljke.

Devesilj je višegodišnja zeljasta biljka, koja formira rozetu listova visine od 50-60 cm do 1,50 m, sa rizomom dužine 26-30 cm i debljine 1-2 cm. Listovi su veliki, tamnozeleni, sjajni i slični onima kod celera.

Prve godine formira se rozeta listova, a druge i narednih godina rozeta se širi i formiraju se cvetna stabljika, cvetovi i seme. Masa 1000 semena je oko 3 g, pri čemu 1 kg sadrži 330.000-350.000 semena. Njihova klijavost je 83-86% i čuva se 3-4 godine.

Za ovu kulturu nisu stvorene sorte. Gaje se lokalne populacije.

Kultura se razmnožava na dva načina: semenom i vegetativno deljenjem rizoma.

Kada se koristi seme za podizanje nove plantaže, preporučljivo je unapred proizvesti rasade. Kultura najbolje reaguje na gajenje u gustim sanducima za rasade dimenzija 51,5/32,5 cm. Pogodan supstrat je mešavina treseta i perlita u odnosu 1:1 v/v. **Za jedan dunar potrebno je 1,0-1,5 kg semena.** Setva semena se obavlja krajem marta, u nezagrevanim zaštićenim objektima. Seme klija za 6 do 21 dan u zavisnosti od temperature i vlažnosti supstrata. Biljkama je potrebna optimalna temperatura od 18⁰C i vlažnost supstrata od 80% poljskog vodnog kapaciteta. Spremne su za presađivanje na polje početkom juna. Rasade su visine oko 14 cm i imaju 3-4 prava lista.

Deljenje rizoma se obavlja početkom vegetacije u proleće. Rizom se podiže ašovom i deli na nekoliko delova koji treba da imaju očuvane vegetacione tačke i sitno korenje. Biljke se koriste za popunjavanje praznina u usevu. Kopa se rupa, u koju se postavlja podeljeni deo rizoma i zemlja dobro ugnježđuje. Neophodno je obezbediti zalivanje za uspešno prihvatanje.



Šeme gajenja

Pogodne šeme za poljsko gajenje devesilja na većim površinama su u redovima, sa razmakom između redova od 80 cm i 30 cm između biljaka u redu (80/30 cm), ili u dve trake na ravnoj površini, sa razmakom od 120 cm, razmakom između dve trake od 60 cm, i 50 cm između biljaka u redu (120+60/50 cm). Na manjim površinama ili u bašti se sadi u jednom redu, sa razmakom između biljaka u redu od 30-40 cm.

Devesilj nije zahtevan u pogledu zemljišta, ali preferira peskovito-glinasta zemljišta sa sunčanom ekspozicijom. Ne voli senovita mesta.

Neg useva tokom vegetacije

Za dobijanje visokih prinosa lisne mase neophodno je redovno okopavanje zemljišta, uklanjanje korova, đubrenje i zalivanje biljaka.

Џубренје

Prve godine nakon podizanja plantaže, preporučljivo je prihranjivati biljke tri puta u razmaku od 15 dana od sredine juna do sredine jula mineralnim đubrivima (N:P:K), prema sledećoj šemi: prihrana u zemljište I - 5:5:10; II - 5:5:10; III - 5:0:10; folijarno – Kristalon 18:18:18, a na kraju vegetacije, preko zime, primeniti Lumbrical (organsko đubrivo, vermikompost) u količini od 500 l/du. Druge godine, dobri rezultati za đubrenje useva postižu se korišćenjem mineralnih đubriva: Amonijum nitrat – 30 kg/du, Trostruki superfosfat – 40 kg/du, Kalijum nitrat 25 kg/du i Lumbrical – 500 l/du. Za đubrenje useva treće godine, preporučuje se upotreba istih đubriva: Amonijum nitrat – 30 kg/du, Trostruki superfosfat – 80 kg/du, Kalijum nitrat 50 kg/du, Lumbrical – 500 l/du.

Zalivanje

Najpogodniji način je zalivanje biljaka kapanjem, sa preporučenom zalivnom normom od 30-40 m³/du.

Tokom vegetacije, neophodno je povremeno uklanjati požutale listove i cvetne stablike. Cvetne stablike se formiraju druge godine. Treba ih ostaviti kada se biljke gaje za proizvodnju semena. Biljke cvetaju u junu - julu, a seme sazreva u julu - avgustu. Prinos semena iz semenske plantaže je 30-40 kg/du.

Vegetacija biljaka počinje rano u proleće i završava se krajem oktobra. Pre vegetacije, prvim okopavanjem biljaka za rahljenje zemljišta, primenjuje se azotno đubrivo. Početkom novembra vrši se okopavanje sa primenom kalijumovog, fosfornog i organskog đubriva, čime se biljke pripremaju za prezimljavanje. Tokom zime nadzemni deo se osuši. U proleće, kada se pojave novi listovi, uklanjaju se osušeni delovi.

Berbe i produktivnost jedne biljke

Prve godine nakon podizanja plantaže devesilja, obavljaju se četiri berbe lisne mase u tržišnoj zrelosti. Berba listova počinje tri meseca nakon presađivanja biljaka. Druga berba treba da se obavi mesec dana nakon prve. Prve godine nakon podizanja plantaže, jedna biljka formira oko 70 listova u tržišnoj zrelosti, mase 0,80 kg. Vegetacija druge i treće godine počinje od početka ili sredine marta, a početak berbe je od dve nedelje do mesec dana kasnije, u zavisnosti od klimatskih uslova. Druge i treće godine obavljaju se šest do sedam berbi. Jedna biljka formira oko 122 lista u tržišnoj zrelosti, mase 1,52 kg. Berba listova se obavlja u razmacima od 15-20 dana, kada lisne peteljke dostignu dužinu od 20-30 cm, i vezuju se u snopiće kao kod peršuna. Uz dobru negu useva u gajenju devesilja, dobija se 3-4 tone sveže nadzemne mase po dunaru, ali se mogu postići i veći prinosi ako se poštuju preporučene šeme đubrenja odgovarajućim đubrivima.

Devesilj ima intenzivan, specifičan jak i prepoznatljiv miris i pogodan je začín za mnoga jela. Biljka se koristila u narodnoj medicini i za pripremu ljubavnih eliksira. Putnici u srednjem veku imali su praktičniju primenu za nju. Punili su svoje cipele listovima da prikríju neprijatne mirise, a odvar od rizoma i listova služio je kao efikasan deodorant za telo. Verovatno je biljka bila korisnija kao miris, s obzirom na to koliko su se ljudi retko kupali u to vreme. U medicini, devesilj je naširoko korišćen. Infuz od korena biljke ima tonično dejstvo na gastrointestinalni trakt, stimuliše rad žuči, smanjuje nadimanje, uklanja želučane kolike i poboljšava apetit. Biljka ima pozitivno tonično dejstvo na organizam, stimulišući funkcije nervnog i kardiovaskularnog sistema. Koristi se u lečenju hroničnog gastritisa, kolitisa, žučnih i bubrežnih kolika, blage hipertenzije i za detoksikaciju organizma.